

De halven en drielingen, klompen van kleinere maten, die bij de verkoop golden voor resp. een half en tweederde paar, zijn in Wallonië zo goed als ten onzent bekend: Feller spreekt van *deûs-pour-un* en *treûs-po-deûs*. Als men ziet, dat het overwegend juist het middengebied is dat de herinnering aan deze zaken bewaart (vgl. V a k t a a l pag. 76—78), dan hebben de zuidoostelijke expansies van de verschillende kaarten nog meer achtergrond gekregen. Ter aanvulling zij opgemerkt, dat ook te Brugge „8 klissen (104 p.) rekenen voor 100 p.”; men zie hiervoor O o s t c a m p pag. 291. De aanwijzing stamt niet van een klompenmaker, maar van een handelaar.

Het is niet wel doenlijk de betrekkelijk jonge Meierijse expansies anders dan ten opzichte van elkaar te dateren. Het komt mij evenwel voor, dat de jongste niet zo erg ver in het verleden geplaatst zullen moeten worden. Het is bekend (vgl. V a k t a a l pag. 23 noot) dat de invoering van de Canadese populier bevruchtend op de klomperij heeft gewerkt. Het is daarom niet uitgesloten, dat nog in de 19e eeuw een aantal patronen hun vorm hebben gekregen. Met name zou dat kunnen gelden voor het woord *bodemmes*, dat het officiële woord is geworden bij de handel in gereedschappen, maar ook voor *koppelboor*, *koppelmee*, *gaaibank* en misschien zelfs *varshaak*, hoewel ik voor de drie laatste in dit rijtje toch eerder aan de 18e eeuw denk; men constateert te vaak dat de ontwikkelingen zeer langzaam in hun werk gaan om gemakkelijk al deze expansies in een betrekkelijk kleine tijdsruimte bij elkaar te kunnen denken.

Dat in de 19e eeuw de Brabantse en Achterhoekse klomperij een tijd van bloei doormaakte staat buiten kijf. Men leest b.v. dat in 1855 in Gelderland de klompenmakerijen over het geheel in een gunstige toestand verkeerden, dat in Doetinchem in dat jaar 100 mensen in de klomperij hun brood verdienden, dat 14 klompenmakers te Epe met hun 24 knechts 46.775 paren klompen sneden³²⁾. Voor 1856 geldt wat men over de toestand in Noord-Brabant vindt: „De witboomen worden successivelijk uitgerooid en bijna niet bijgeplant. Zij worden meest door canadas vervangen, die om hunnen eigenaardigen spoedigen groei, algemeen goede rekening geven en meestal voor klompen worden verbruikt, welke tot hooge prijzen naar elders verzonden worden”³³⁾. In Bostel werden in 1859 4 klompenmakerijen weer in gebruik genomen of „nieuwelings

TT II, p. 51 en p. 53 noot 2.

³²⁾ *Verslag van den toestand der Provincie Gelderland*, Arnhem 1856, pag. 559.

³³⁾ *Verslag van den toestand der Provincie Noordbrabant*, 1857, pag. 343.